KHAI THÁC DI TÍCH LỊCH SỬ, VĂN HÓA CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ THUỘC KHU BẢO TỒN THIÊN NHIÊN NA HANG, LÂM BÌNH, TỈNH TUYÊN QUANG VÀO PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỘNG ĐỒNG

HOÀNG THỊ THU DUNG
NGUYỄN ĐOÀN KHÁNH LY
MA THỊ SIM
Trường Đại học Tân Trào

Nhận bài ngày 04/4/2025. Sửa chữa xong 10/4/2025. Duyệt đăng 28/4/2025.

Abstract

The Na Hang – Lam Binh Nature Reserve possesses a rich ecosystem with a variety of rare flora and fauna. In recent years, Tuyen Quang province has strongly promoted community-based tourism in parallel with preserving traditional culture and ensuring sustainable livelihoods for local people. Leveraging the cultural and historical values of the reserve for tourism especially community tourism contributes to preserving and promoting the heritage of ethnic minorities and protecting historical sites and natural landscapes. However, this also poses challenges for the long-term conservation of these valuable resources.

Keywords: *Ethnic groups, historical relics, culture, nature reserve, community tourism.*

1. Đặt vấn đề

Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình nằm giữa những cánh rừng bạt ngàn dọc hai bờ sông Gâm và sông Năng thuộc các xã vùng cao ở hai huyện Na Hang và Lâm Bình tỉnh Tuyên Quang. Khu bảo tồn có diện tích 22.401,5 ha trải rộng ba xã của huyện Lâm Bình (xã Lang Can, Khuôn Hà, Thượng Lâm) và 12 xã thuộc huyện Na Hang (xã Năng Khả, Thanh Tương, Sơn Phú, Hồng Thái, Thượng Nông, Thượng Giáp, Yên Hoa, Côn Lôn, Sinh Long, Khâu Tinh, thị trấn Na Hang. Vùng lõi của khu bảo tồn Na Hang - Lâm Bình là Khu bảo tồn Tát Kẻ - Bản Bung gồm 5 xã và thị trấn của huyện Na Hang (xã Thanh Tương, Sơn Phú, Côn Lôn, Khau Tinh, thị trấn Na Hang). Khu bảo tồn là nơi có cảnh quan thiên nhiên đẹp, nhiều làng văn hóa, di tích lịch sử - văn hóa độc đáo vào bậc nhất ở tỉnh Tuyên Quang. Vì vậy, trong những năm trở lại đây, Ủy ban nhân dân tỉnh Tuyên Quang, Ủy ban nhân dân huyện Lâm Bình và huyện Na Hang có nhiều chính sách phát triển du lịch (PTDL), trong đó coi trọng việc khai thác các giá trị di tích lịch sử, văn hóa các dân tộc thiểu số (DTTS) thuộc khu bảo tồn vào PTDL.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái quát về khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình

Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình thuộc hai huyện Na Hang và huyện Lâm Bình, là vùng đất có lịch sử hình thành lâu đời. Dưới thời Đinh, tiền Lê, Lý, Trần khu vực này thuộc châu Vị Long; năm 1397 thuộc huyện Đại Man, trấn Tuyên Quang; thời Lê năm 1466 thuộc châu Đại Man, thừa tuyên Tuyên Quang; thời Nguyễn 1835 thuộc châu Chiêm Hóa. Năm 1944, hai tổng Côn Lôn và Vĩnh Yên, châu Chiêm Hóa được tách thành châu Na Hang. Tháng 5 năm 1945, sau khi thành lập chính quyền cách mạng châu Na Hang đổi tên thành huyện Xuân Trường. Từ năm 1954, huyện Xuân Trường được đổi tên thành huyện Na Hang. Năm 2011, huyện Lâm Bình được thành lập trên cơ sở hợp nhất 5 xã của huyện Na Hang và 3 xã huyện Chiêm Hóa.

Email: hoangthithudung@gmail.com

Khu Bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình nằm dọc bên hai bờ sông Năng và sông Gâm chảy qua địa phận huyện Lâm Bình và huyện Na Hang được *"Phân bố ở các xã Lăng Can, Khuôn Hà, Thượng Lâm, Phúc Yên huyện Lâm Bình và các xã Năng Khả, Thanh Tương, Sơn Phú, Đà Vị, Hồng Thái, Thượng Nông, Thượng Giáp, Yên Hoa, Côn Lôn, Sinh Long, Khâu Tinh, thị trấn Na Hang, huyện Na Hang. Trong đó vùng lõi là Khu rừng đặc dụng gồm 5 xã: Thanh Tương, Sơn Phú, Côn Lôn, Khâu Tinh, Thượng Nông và thị trấn Na Hang, huyện Na Hang* [1, tr. 3]. Năm 2019, khu bảo tồn được Bộ Văn hóa Thể thao và Du lịch công nhận là Danh lam thắng cảnh cấp quốc gia, nơi đây cũng nằm trong vùng di sản Ba Bể - Na Hang, được hai tỉnh Bắc Kạn và Tuyên Quang phối hợp xây dựng hồ sơ đề nghị UNESCO công nhận là di sản thiên nhiên thế giới. Điểm nổi bật của khu bảo tồn là thảm động thực vật phong phú, cảnh quan thiên nhiên hùng vĩ, nhiều thắng cảnh đẹp và các di tích lịch sử văn hóa qua các thời nhà Trần, nhà Lê, nhà Nguyễn, thời kỳ kháng chiến chống Pháp cũng là nơi sinh sống của cộng đồng DTTS định cư lâu đời bao gồm dân tộc Tày, Nùng, Dao, H'Mông, Pà Thẻn… Các di tích khảo cổ học tại đây như hang Phia Vài, hang Phia Muôn có niên đại từ thời kỳ đồ đá mới đến thời đại đồ đồng. Các di tích lịch sử văn hóa tôn giáo như đền Pắc Tạ, đền Pắc Vãng, chùa Phúc Lâm phản ánh sâu sắc đời sống văn hóa tâm linh của khu vực. Hơn nữa, địa danh này còn gắn liền với lịch sử kháng chiến chống Pháp, với các di tích lịch sử nổi bật như cơ quan Ấn loát đặc biệt Trung ương thuộc Bộ Tài chính, Di tích sản xuất diêm tiêu; Xưởng quân khí H52… Sự kết hợp giữa thiên nhiên hùng vĩ và các giá trị lịch sử, văn hóa trải dài qua các thời kỳ lịch sử sẽ tạo nên những sản phẩm du lịch đa dạng, hấp dẫn, không chỉ đối với những du khách yêu thiên nhiên mà còn đối với những khách du lịch đam mê lịch sử, văn hóa, khảo cổ và tâm linh.

2.2. Hệ thống di tích lịch sử và văn hóa các dân tộc thiểu số thuộc khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình

Đây là khu vực có hệ thống di tích lịch sử phong phú và văn hóa đặc sắc các DTTS. Hiện khu bảo tồn có 13 di tích lịch sử văn hóa có niên đại từ thế kỷ XII, nhiều di tích lịch sử được bà con dân tộc bảo tồn và lưu giữ. Nơi đây có 5 di tích lịch sử văn hóa Phật Giáo (Có 01 di tích được xếp loại di tích cấp Nhà nước, 04 di tích cấp tỉnh), 5 di tích lịch sử văn hóa tín ngưỡng (01 di tích được xếp hạng cấp Nhà nước 04 di tích được xếp hạng cấp tỉnh), hai di tích lịch sử được xếp hạng di tích lịch sử cấp tỉnh. Các di tích lịch sử văn hóa được Chùa Phúc Lâm (Phúc Lâm cổ tự) là ngôi chùa cổ nằm ở xã Thượng Lâm, huyện Lâm Bình tỉnh Tuyên Quang thuộc khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình. Nhiều hiện vật được lưu giữ đã chứng tỏ ngôi chùa được xây dựng khoảng thế kỷ XIII - dưới thời nhà Trần thờ Phật và các vị thần bản địa gắn bó với đời sống của bà con dân tộc nơi đây. Chùa được xây dựng hoàn toàn bằng các loại gỗ quý hiếm được khai thác ở các cánh rừng thuộc Khu bảo tồn. Chùa nằm trên quả đồi cao và không có kiến trúc đồ sộ nhưng lưu giữ nhiều dấu tích của văn hóa Phật giáo vùng núi Tuyên Quang và hoạt động tín ngưỡng văn hóa của cư dân miền núi.

Theo số liệu thống kê của Sở Dân tộc và Tôn giáo tỉnh Tuyên Quang, số lượng người DTTS tỉnh Tuyên Quang cập nhật đến tháng 6 năm 2024, toàn tỉnh có 894.753 người DTTS, trong đó hai huyện thuộc Khu bảo tồn thiên nhiên: huyện Lâm Bình có 51.583 người, huyện Na Hang có 48.052 người. Vùng lõi khu bảo tồn Na Hang - Lâm Bình là mảnh đất gắn liền với giá trị văn hóa truyền thống của các DTTS, trong đó nổi bật là văn hóa của dân tộc Tày, dân tộc Dao, dân tộc Mông, Sán chay, Pà Thẻn... Bà con dân tộc có một quá trình lịch sử lâu dài với những bộ phận gắn bó nơi đây từ buổi đầu dựng nước. Tất cả các DTTS thuộc khu bảo tồn đều là cư dân trồng lúa nước và lúa nương. Văn hóa tinh thần của đồng bào mang nhiều nét đặc sắc được lưu giữ gần như nguyên vẹn như phong tục tập quán, ẩm thực, ngôn ngữ, nhà ở, trang phục, quan hệ cộng đồng... Các lễ hội và phong tục tập quán của đồng bào gắn liền với văn hóa, tập quán lao động sản xuất của người dân sống vùng miền núi. Văn hóa truyền thống nổi bật và mang tính bản địa, từ tiếng nói, chữ viết, trang phục, tín ngưỡng, tri thức dân gian, nghề truyền thống (nghề dệt thổ cẩm, nghề thêu, nghề rèn, mây giang đan, nghề làm bún cổ truyền,…), các làn điệu dân ca, dân vũ, các trò chơi dân gian…

Thuộc Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình có 7 làng của đồng bào DTTS đã được Ủy ban

nhân dân tỉnh Tuyên Quang công nhận là Làng văn hóa. Huyện Na Hang có 02 làng văn hóa (Làng văn hóa Nà Khá, xã Năng Khả; Làng văn hóa Khâu Tràng, xã Hồng Thái). Huyện Lâm Bình có 05 làng văn hóa (Làng Văn hóa Nà Đông, Làng Văn hóa Nà Tông, Làng văn hóa Khau Đao xã Thượng Lâm; Làng văn hóa Nà Muông xã Khuôn Hà; Làng văn hóa Nặm Đíp thị trấn Lăng Can). Làng Văn hóa Khâu Tràng, xã Hồng Thái, huyện Na Hang nằm ở trung tâm xã Hồng Thái thuộc khu vực phía Đông Bắc thuộc Khu bảo tồn. Toàn thôn có 94 hộ gia đình với 446 nhân khẩu, trong đó dân tộc Dao (ngành Dao Tiền) chiếm 99,9%. Văn hóa nhà ở, trang phục, ngôn ngữ được bảo tồn gần như nguyên vẹn. Đây cũng là một trong số ít Làng của dân tộc Dao còn sinh sống quần tụ trên đỉnh núi với độ cao từ 1.200m đến 1.400m so với mực nước biển. Thôn Khâu Tràng bảo tồn được gần như nguyên vẹn kiến trúc nhà ở là nhà gỗ theo kiến trúc truyền thống mái lợp ngói âm dương của người Dao. Năm 2021, Ủy ban nhân dân huyện Na Hang đã xây dựng Đề án. Làng văn hóa Du lịch cộng đồng thông minh thôn Khâu Tràng, xã Hồng Thái, huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang giai đoạn 2021-2025 và xác định mục tiêu*"Phấn đấu đến năm 2025, thôn Khâu Tràng là Làng văn hóa du lịch cộng đồng đặc trưng của dân tộc Dao tiền… trở thành điểm du lịch nghỉ dưỡng, thường xuyên (4 mùa) của huyện Na Hang khi khách du lịch đến thăm Danh lam thắng cảnh Quốc gia đặc biệt Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình* [2]. Đến nay, năm 2025 thôm Khâu Tràng đã trở thành điểm du lịch cộng đồng khá phát triển ở tỉnh Tuyên Quang.

Dân tộc Tày xã Thượng Lâm, huyện Lâm Bình thuộc khu bảo tồn gìn giữ được văn hóa vật chất, tinh thần phong phú và đa dạng. Nhà ở truyền thống là nhà sàn làm bằng gỗ quý. Ngôi nhà sàn của người Tày không những phù hợp với điều kiện tự nhiên nơi đây mà còn là nét văn hóa đặc sắc. Hiện nay, tại xã Thượng lâm huyện Lâm Bình hệ thống nhà sàn truyền thống vẫn còn được lưu giữ gần như nguyên vẹn. Tiêu biểu ở thôn Nà Tông và Nà Đông. Với số lượng lớn nhà sàn truyền thống còn được lưu giữ với cấu trúc, vật liệu đặc biệt đã tạo ra nét đặc trưng văn hóa riêng của dân tộc Tày. Ẩm thực của người Tày ở xã Thượng Lâm cũng vô cùng đặc sắc, với nhiều món ăn truyền thống là đặc sản nổi tiếng như: món thịt chua, cá chua, cá mắm ruộng, xôi ngũ sắc, thịt lợn bí, cá khuy suối lam ống nứa, bánh trứng kiến, bún cổ truyền, ốc suối, rêu suối, rau rừng, thịt trâu gác bếp, da trâu khô, các loại rau rừng, nõi chuối rừng, bắp bi chuối rừng, bò khau, rau ngót rừng,… thảo dược từ rừng: giảo cổ lam, sâm đá, sâm cau, tầm gửi,… cùng với hương vị rượu ngô, rượu thóc men lá,… Hệ thống văn hóa vật chất của bà con dân tộc Tày tại xã Thượng Lâm chính là điểm mạnh tạo nên tiềm năng to lớn cho PTDL cộng đồng thuộc huyện Lâm Bình nói riêng và khu bảo tồn nói chung.

2.3. Chủ trương phát triển du lịch cộng đồng của tỉnh Tuyên Quang và các huyện nằm trong khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình

Hiện nay, tại tỉnh Tuyên Quang trú trọng đến PTDL về "*Du lịch cộng đồng đang phát triển rộng tại các huyện, thành phố, thu hút đông khách du lịch, nhất là các điểm du lịch cộng đồng của huyện Lâm Bình. Hệ thống cơ sở kinh doanh du lịch phát triển cả về số lượng và chất lượng, nhiều khách sạn, nhà hàng đạt tiêu chuẩn phục vụ khách du lịch… Tuy nhiên, hoạt động du lịch còn nhiều hạn chế, phát triển chưa tương xứng với tiềm năng, thế mạnh của tỉnh*" [3]. Vì vậy, trong nhiều năn trở lại đây, tỉnh Tuyên Quang đẩy mạnh PTDL, coi du lịch là kinh tế mũi nhọn của địa phương, từ đó đưa ra nhiều chính sách PTDL trên địa bàn tỉnh nói chung và du lịch cộng đồng nói riêng. Tại báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh khóa XVI tại Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh lần thứ XVII, nhiệm kỳ 2020-2025 đã khẳng định với sự nỗ lực của chính quyền các cấp và nhân dân "*Hệ thống cơ sở hạ tầng được cải thiện, nhiều dịch vụ du lịch có quy mô được đầu tư xây dựng…, nguồn nhân lực ngành Du lịch được đào tạo, bồi dưỡng, nhất là hỗ trợ đào tạo kiến thức cho người dân tham gia PTDL cộng đồng*" [4].

Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Tuyên Quang ban hành Nghị quyết số 29/NQ-TU, ngày 16/6/2021 về PTDL thành kinh tế mũi nhọn; Hội đồng nhân dân tỉnh Tuyên Quang ban hành Nghị quyết số 09/NQ-HĐND ngày 20/12/2021 về một số chính sách hỗ trợ PTDL trên địa bàn tỉnh; Ủy ban nhân dân tỉnh ban hành Quyết định số 426/QĐ-UBND ngày 30/7/2021 về PTDL Tuyên Quang đến năm 2025, định hướng đến năm 2030; Từ những chính sách PTDL của Ban Chấp hành Đảng bộ, Ủy ban nhân

dân, Hội đồng nhân dân tỉnh, hằng năm tỉnh Tuyên Quang đều ban hành kế hoạch PTDL của tỉnh để thực hiện.

Huyện Na Hang có 12 xã và huyện Lâm Bình có 04 xã nằm toàn bộ trong lòng Khu bảo tồn Na Hang - Lâm Bình. Đây cũng là hai huyện có thế mạnh về PTDL cộng đồng trong khoảng chục năm trở lại đây. Chính quyền hai huyện có nhiều chính sách phát nhằm khai thác các giá trị di tích lịch sử, văn hóa các DTTS vào PTDL của toàn huyện nói chung và các xã thuộc khu bảo tồn nói riêng.

Căn cứ vào Nghị quyết PTDL thành ngành Kinh tế mũi nhọn của tỉnh Tuyên Quang, Huyện ủy, Ủy ban nhân dân huyện Na Hang ban hành nhiều Nghị quyết và kế hoạch thực hiện PTDL nói chung và du lịch cộng đồng trên địa bàn huyện nói riêng. Nghị quyết số 35-NQ/HU ngày 21/7/2021 của Ban Thường vụ Huyện ủy Na Hang về PTDL trở thành ngành Kinh tế mũi nhọn huyện giai đoạn 2021-2025; Kế hoạch số 136/KH-HU ngày 10/8/2021 của Ủy ban nhân dân huyện Na Hang về PTDL trở thành ngành Kinh tế quan trọng của huyện Ha hang giai đoạn 2021-2025 và định hướng đến năm 2030; Kế hoạch số 175/KH-UBND ngày 22/7/22023 về định hướng xây dựng làng văn hóa du lịch cộng đồng thôn Nà Khá, xã Năng Khả, huyện Na Hang năm 2023... Trong chiến lược PTDL, huyện Na Hang nhấn mạnh việc "*Khai thác có hiệu quả danh lam thắng cảnh Di tích quốc gia đặc biệt khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình để phát triển các loại hình du lịch trong đó có du lịch cộng đồng*" [5].

2.4. Kết quả bước đầu về khai thác các giá trị di tích, lịch sử văn hóa các dân tộc thiểu số thuộc khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình vào phát triển du lịch cộng đồng tỉnh Tuyên Quang

Kết quả bước đầu cho thấy, Tuyên Quang đã hình thành các điểm, làng du lịch ở hai huyện Na Hang - Lâm Bình thuộc vùng lõi Khu bảo tồn thiên nhiên. Tiêu biểu là Làng văn hóa Nà Tông, Làng văn hóa Nà Đông xã Thượng Lâm, Làng văn hóa Nặm Đíp thị trấn Lăng Ca của huyện Lâm Bình; Làng văn hóa Khau Tràng xã Hồng Thái huyện Na Hang đã trở thành điểm du lịch hấp dẫn với khách du lịch. Số lượng lượt khách và đoàn khách đến du lịch các điểm thuộc Khu bảo tồn nói riêng và tỉnh Tuyên Quang nói chung tăng theo các năm, cụ thể:

Năm	Số lượng khách du lịch (đơn vị tính triệu đồng)	Doanh thu (đơn vị tính tỷ đồng)	Đạt theo kế hoạch năm
2022	2,3	2.300	104%
2023	2,6	3.200	107%
2024	2,8	3. 700	103%

Với tiền năng và thế mạnh về thiên nhiên và văn hóa, năm 2025, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 763/QĐ-TTg ngày 15/4/2025 về phê duyệt Nhiệm vụ quy hoạch bảo quản, tu bổ, phục hồi Danh lam thắng cảnh quốc gia đặc biệt Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình với mục tiêu "*Bảo tồn, tôn tạo và phát huy đa dạng sinh học, cảnh quan, văn hóa, lịch sử, khảo cổ tiêu biểu… các giá trị văn hóa của cộng đồng các dân tộc sống trong khu vực di tích,… hình thành kết nối giữa các di tích lịch sử - văn hóa với các danh lam thắng cảnh, làng, bản truyền thống khác trong khu vực lập quy hoạch, tạo lập vùng cảnh quan tự nhiên - văn hóa - lịch sử nổi trội, đưa khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình trở thành khu du lịch trọng điểm của tỉnh Tuyên Quang, kết nối các di tích, danh lam thắng cảnh khác của tỉnh và vùng Đông Bắc thành chuỗi sản phẩm du lịch đặc sắc* [6]. Đây là lợi thế rất lớn cho tỉnh Tuyên Quang tăng cường khai thác các giá trị di tích, lịch sử văn hóa các DTTS thuộc khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình vào PTDL cộng đồng tỉnh Tuyên Quang.

3. Kết luận

Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình là một không gian sinh thái - văn hóa đặc sắc, hội tụ đầy đủ các yếu tố về tự nhiên, lịch sử và bản sắc DTTS. Việc khai thác các giá trị di sản văn hóa và di tích lịch sử tại đây không chỉ góp phần tạo lập sản phẩm du lịch mang tính khác biệt mà còn đóng vai trò quan trọng trong bảo tồn văn hóa truyền thống và nâng cao sinh kế cho cộng đồng dân cư bản địa. Những làng văn hóa cộng đồng như Làng văn hóa Khâu Tràng (xã Hồng Thái), Làng văn hóa Nặm Đíp (xã Lăng Can) hay Làng văn hóa Nà Tông, Nà Đông (xã Thượng Lâm) đã chứng minh tính khả

thi của mô hình PTDL với gắn kết bảo tồn, phát triển di tích lịch sử - văn hóa. Tuy nhiên, sự PTDL tại đây cũng đang đối mặt với nhiều thách thức như thiếu nguồn nhân lực chuyên nghiệp, hạ tầng chưa đồng bộ và nguy cơ thương mại hóa các giá trị bản địa. Do đó, cần thiết phải có sự phối hợp chặt chẽ giữa các cấp chính quyền, tổ chức xã hội và cộng đồng cư dân nhằm xây dựng chiến lược khai thác bền vững, trên nguyên tắc tôn trọng và gìn giữ di sản. Đồng thời, việc ứng dụng công nghệ số, phát triển mô hình du lịch thông minh và xây dựng chuỗi giá trị địa phương gắn với sản phẩm OCOP sẽ là hướng đi cần thiết. PTDL cộng đồng tại Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình vì thế không đơn thuần là tạo sinh kế mà còn là nhiệm vụ gìn giữ bản sắc văn hóa dân tộc, di tích lích sử văn hóa, bảo tồn hệ sinh thái và quảng bá hình ảnh tỉnh Tuyên Quang như một điểm đến xanh, an toàn và giàu bản sắc trên bản đồ du lịch Việt Nam.

Chú thích

(*) Nghiên cứu này được hỗ trợ bởi Trường Đại học Tân Trào, Tuyên Quang, Việt Nam.

Tài liệu tham khảo

[1] Bảo tàng tỉnh Tuyên Quang (2017), *Di tích Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình tỉnh Tuyên Quang*, số 389/LLDT-BT. Lý lịch, ngày 8/11/2017.

[2] Ủy ban nhân dân huyện Na Hang (2021), *Quyết định số 370/QĐ-UBND, ngày 9/9/2021 về Phê duyệt Đề án Làng văn hóa Du lịch cộng đồng thông minh thôn Khâu Tràng, xã Hồng Thái, Huyện Na Hang, tỉnh Tuyên quang*.

[3] Ủy ban nhân dân tỉnh Tuyên Quang (2021), *Quyết định số 426/QĐ-UBND, ngày 30/7/2021 về phát triển du lịch Tuyên Quang đến năm 2025, định hướng đến năm 2030.*

[4] Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Tuyên Quang (2020), *Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh khóa XVI tại Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh lần thứ XVII, nhiệm kỳ 2020-2025.*

[5] Ủy ban nhân dân huyện Na Hang (2021), *Kế hoạch số 136/KH-HU, ngày 10/8/2021 về phát triển du lịch trở thành ngành kinh tế quan trọng của huyện Ha hang giai đoạn 2021-2025 và định hướng đến năm 2030.*

[6] Thủ tướng Chính phủ (2025), *Quyết định số 763/QĐ-TTg, ngày 15/4/2025 về phê duyệt Nhiệm vụ quy hoạch bảo quản, tu bổ, phục hồi Danh lam thắng cảnh quốc gia đặc biệt Khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang - Lâm Bình.*